เครื่องยนต์กลไกนั้นๆ ได้ ดังนั้น หลักวิชาการทั้งหลายจึงเป็นองค์ความรู้ใหม่ เกิดจากการรู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์หรือรู้จักการอธิบายอย่างเป็นระบบนั่นเอง จินตามยปัญญา จึงสัมพันธ์กับโยนิโสมนสิการ ซึ่งหมายถึงการคิดอย่างแยบคาย หรือการคิดอย่างรอบคอบและเป็นระบบ

ภาวนามยปัญญา หมายถึงความรู้ที่เกิดจากฝึกอบรมการฝึกปฏิบัติ หรือการทดลองจนได้รับผล ภาวนามยปัญญาจัดเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์จริง แต่เป็นประสบการณ์ที่มีเป้าหมาย คือมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่ได้มีการวางแผนไว้ และมีการประเมินผลการปฏิบัติตามแผนการดำเนินการ การประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งแห่งการฝึกอบรม หรือการทดลองหรือการดำเนินการตามนโยบายต่างๆ ในวงวิชาการระดับสูง ความรู้ที่ได้รับจากกาทดลองเรียกว่า ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังนั้นการวิจัยจึงถือว่าเป็นกระบวนการแห่งภาวนามยปัญญาอย่างหนึ่ง

ความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมและทางการเมืองส่วนใหญ่จะได้รับจากช่องทางสุตมยปัญญา กล่าวคือ สื่อต่างๆ มีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารที่ถือได้ว่าเป็นความรู้แก่ผู้สนใจเปิดรับสื่อเหล่านั้น แต่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่ออาจจะไม่ใช่ความจริงก็ได การได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จจึงถือว่าเป็นมิจฉาทิฏฐิ คือความเห็น หรือความเข้าใจผิด พระพุทธศาสนาจึงเสนอให้มีการใช้ความคิดหรือวิจารณญาณในการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร หรือการกรองข่าวสารอีกชั้นหนึ่ง วิจารณญาณจัดอยู่ในกลุ่มจินตามยปัญญา

ความรู้ที่ได้รับจากอายตนะคือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย อาจจะเป็นความรู้ระดับสัญญา กล่าวคือเป็นความรู้ระดับกำหนดจดจำได้ ถือเป็นความรู้ที่เกิดจากตาได้มองเห็น หูได้ยินได้ฟัง จมูกได้กลิ่น ลิ้นได้ลิ้มรสและกายได้สัมผัส ความรู้ระดับนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า**สัญญาขั้นต้น** ส่วนความรู้ที่เป็นไปตามความคิดการปรุงแต่งซึ่งเป็นความรู้ในระดับจินตามยปัญญานั้น **จัดเป็นความรู้ซ้อนเสริม** เป็นการหมายรู้ว่า สวย น่าเกลียดน่าจัง ความรู้ที่เป็นไปตามความคิดปรุงแต่งนี้ เป็นความรู้เป็นทั้งอกุศลสัญญาและกุศลสัญญา

อกุศลสัญญา คือการกำหนดรู้ที่เป็นไปตาม**การคิดปรุงแต่งของตัณหา มานะและทิฏฐิ** จัดเป็นกิเลสสัญญา คือสัญญาที่เจือด้วยกิเลส ความรู้ในลักษณะนี้ เกิดจากความอยากได้ ความโกรธไม่พอใจ และความลุ่มหลง ดังนั้น ความอยากได้ ความอยากครอบครองในสิ่งที่ตนมองเห็นหรือไม่ประสบผ่านช่องทางอื่นๆ โดยการปรุงแต่งของจิตว่าเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา จัดเป็นความรู้แบบใฝ่ต่ำ ขณะเดียวกัน ความคิดปรุงแต่งในการทำลายบุคคลที่เป็นคู่แข่ง หรือฝ่ายปรปักษ์ โดยใช้วีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ตนได้ยินได้ฟัง หรือได้ศึกษาเล่าเรียนมา จนมีผลทำให้คู่แข่งอ่อนกำลังหรือถูกพิชิตให้